

Nagrody „Kultury” za r. 1988

NAGRODA PUBLICYSTYCZNA IM. JULIUSZA MIEROSZEWSKIEGO: STANISŁAW SWIANIEWICZ

Nagradzając profesora Stanisława Swianiewicza, rozszerzamy ramy nagrody publicystycznej im. Juliusza Mieroszewskiego. Stanisław Swianiewicz jest z wykształcenia prawnikiem i ekonomistą, karierę uniwersytecką zrobił jako wykładowca ekonomii politycznej, a ostatnio stał się pamiętnikarzem z powołania i obowiązku świadczenia.

Urodził się dziewięćdziesiąt lat temu na Łotwie. Studiował najpierw w Moskwie, a potem w Wilnie, brał udział jako ochotnik w wojnie 1920 roku, habilitował się z ekonomii politycznej w roku 1931. Jego przedwojenna kariera akademicka związana była z USB w Wilnie. W roku 1939 stanął się w swoim starym pułku i cztery tygodnie bił się przeciw niemieckiemu najeźdźcy, aby dostać się w końcu do niewoli sowieckiej. Oskarżony o szpiegostwo, został przekazany sowieckim organom sądowym, które skazały go na osiem lat łagrów. Był jedynym polskim oficerem naocznyim świadkiem wyładowywania transportu polskich jeńców wojennych, przeznaczonych do „likwidacji” w Katyniu. Po „amnestii” i wyjeździe z ZSSR pracował przez jakiś czas w instytucjach podległych Rządowi RP w Londynie. W roku 1946 wrócił do pracy uniwersyteckiej. Wykładał w Londynie, w Manchester, w Indonezji, w Kanadzie, w Stanach Zjednoczonych. Przed wojną znane i cenione były jego książki o Leninie jako ekonomieście i o polityce gospodarczej hitlerowskich Niemiec. Po wojnie klasykiem stała się jego książka *Forced Labour and Economic Development: an Enquiry into the Experience of Soviet Industrialization*, wydana w roku 1965 przez Oxford University Press pod auspicjami Królewskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych.

W roku 1976 ukazała się w Bibliotece *Kultury* (kilkakrotnie potem wznawiana) jego książka-świadeństwo *W cieniu Katynia*,

dzieło precyzyjnej pamięci, znakomitego zmysłu obserwacyjnego, trzeźwego i sprawnego umysłu. Można śmiało powiedzieć, że w dość bogatej już literaturze o Katyniu książka Swianiewicza wysuwa się na jedno z pierwszych miejsc. Jej poczytność jest ogromna — także w Kraju, w wydaniach „drugiego obiegu”. Jeżeli osławiona mieszana komisja polsko-sowiecka do spraw „białych plam w historii” potraktuje na serio swoje zadania, nie ograniczając się do propagandowego eksploatowania tylko swojej szumnej nazwy, będzie musiała w pierwszym rzędzie uwzględnić *W cieniu Katynia*. Nasza nagroda dla Stanisława Swianiewicza jest więc także wyzwaniem i wezwaniem. Wezwaniem do pełnej i uczciwej głośności.

NAGRODA LITERACKA IM. ZYGMUNTA HERTZA: WOJCIECH SKALMOWSKI (MACIEJ BRONSKI)

Urodzony w roku 1933, Wojciech Skalmowski jest z wykształcenia orientalistą i lingwistą. Studiował na UJ. Prace magisterską o perskiej etymologii od 1895 do 1955 obronił u prof. Kuryłowicza. Kontynuował potem studia na Uniwersytecie Humboldta we wschodnim Berlinie. Otrzymał na nim doktorat z filozofii w roku 1960. Berlińska dysertacja doktorska posłużyła za podstawę do doktoratu na UJ w roku 1962. Był asystentem, a później adiunktem na katedrze lingwistyki ogólnej u profesorów Kuryłowicza i Safarewicza. Jest obecnie profesorem orientalistyki i slawistyki na Uniwersytecie Katolickim w Louvain.

Równocześnie jest Skalmowski eseistą i krytykiem literackim, znanym naszym czytelnikom jako Maciej Bronski. Eseistą i krytykiem literackim wybitnym, wrażliwym, przenikliwym, bardzo odczytanym (na szczęście bez popisywania się swoją rozległą i wszechstronną erudycją), często dowcipnym i świadomie a może i rozmyślnie kontrowersyjnym. Pisze znakomicie, niestety zbyt rzadko, pochłonięty swoją pracą naukową.

W roku 1981 wydaliśmy w Bibliotece *Kultury* jego tom *Teksty i preteksty*, złożony w większości z rzeczy drukowanych w *Kulturze* w latach 1970-1980. Dla naszej wiedzy o współczesnej literaturze polskiej posiadają w nim nieprzemijającą wartość szkice o Irzykowskim, Iwaszkiewicz, Mrożku i Parnickim. Za wzór eseistyki wolno uznać szkice o Orwellu, Nabokowie i Bierdiajewie. A dziś, gdy na Zachodzie i wśród czytelników polskich ożyło zainteresowanie markizem De Custine, gdy na emigracji

ukazały się aż dwa wybory z jego *La Russie en 1839*, w Warszawie zaś przygotowuje się przekład czterotomowej całości, szkic Skalmowskiego z roku 1976 o *Rosyjskiej podróży De Custine'a* nabiera szczególnej wagi. Wreszcie Skalmowskiego-lingwistę poznajemy w jego cennej rozprawie o *Totalitarnym języku komunizmu*.

Nasza tegoroczna nagroda im. Zygmunta Herta przypada pisarzowi, który ma już zapewnione miejsce we współczesnej polskiej (nie zanadto bogatej) eseistyce i krytyce literackiej.

NAGRODA PRZYJAŹNI I WSPÓŁPRACY: BEZIMIENNIE

Przyznajemy w tym roku naszą nagrodę przyjaźni i współpracy niestety bezimiennie. Chodzi o osobę, która oddała nam ogromne usługi, nie szczędząc sił i czasu, z wielką i wzruszającą ofiarnością, w utrzymywaniu stałego kontaktu z naszymi przyjaciółmi i współpracownikami w Kraju. Te usługi trwają dalej, nie możemy więc — rzecz jasna — ujawnić nazwiska naszego laureata.